

ISBN 978-617-614-359-8

9 786176 143598

о л е к с а н д р
б о й ч е н к о

о л е к с а н д р
б о й ч е н к о

Олександр Бойченко — есеїст, публіцист, перекладач, автор різножанрових збірок «Щось на кшталт Шатокуа», «Шатокуа плюс», «Аби книжка», «Мої серед чужих», «Більше/Менше», «50 відсотків рації», «Wasi, nasi oraz inni», «Країна за Збручем».

«Уже віддавна я не сумнівався, що світ навмисне все робить мені на зло. Дедалі менше в ньому залишається потрібного й улюбленого, дедалі більше стає зайвого й нестерпного. Аж раптом, автоматично глипнувши в бік відсутнього каштана, я пережив щось на зразок епіфанії. Ні, світ не жорстокий. Навпаки: до кожного, хто з якоїсь причини пожив довше, він виявляє дивовижне милосердя. Рік за роком і крок за кроком світ змінюється, змінюється — і врешті перетворюється на місце, покидати яке не надто й шкода».

Г р а н а в и б у в а н н я

Г р а н а в и б у в а н н я

Олександр Бойченко

Гра на вибування

УДК 82-3
Б 779

Бойченко Олександр

Гра на вибування / Олександр Бойченко. – Чернівці : Книги – XXI, 2022. – 184 с.

ISBN 978-617-614-359-8

Назву цієї збірки фейлетонів можна розглядати як наскрізну метафору сьогодення: від глобальних процесів – через суспільно-політичну і культурну ситуацію в Україні – до подій у житті автора. А можна не розглядати.

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та в будь-який спосіб, зокрема електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

ISBN 978-617-614-359-8

© Книги – XXI, 2022

© Олександр Бойченко, 2022, *текст*

© Анна Стьопіна, 2022, *обкладинка*

Балюбі

Ось і закінчилося життя в цьому домі

Коли вам вісімдесят вісім, ваша смерть начебто не повинна викликати у численній родині надміру сліз. Дні літ наших – у них сімдесят літ, а при силах – вісімдесят літ, а вісімдесят вісім – це ж майже століття. За стільки часу навіть найближчих можна призвичаїти до думки про майбутню втрату. Особливо – якщо періодично нагадувати їм про шафу, в якій акуратно чекають на полицях своєї нагоди комплекти відповідного одягу. Кілька комплектів, бо всяке може бути. Хтось перед відходом набирає вагу, хтось худне – ніколи не вгадаєш. Ліпше забезпечити родину від додаткових клопотів. Родина і так буде мати чим зайнятися. Довідка з лікарні, довідка з сільради, піп, труна, машина, півчі, калачі, рушники, обід. Ага, і не купати самим, попросити сусідок. І записати у блокнот, щоб не переплутати, хто завтра понесе віко, хто – хрест, хто – корогви. І задзвонити до тих, у Крим, хоч вони й не приїдуть, ще лиш їх тут... Так, коли вам вісімдесят вісім, навіть вашим найближчим – не до плачів. Мало би бути.

– Пустиш мене на тиждень у Париж?

– А як я годна тебе не пустити?

– Не придурюйся, ти знаєш, про що я говорю. Дивися, кладу в холодильник. Галушки, сир, сметана, яйця...

– Таж піст.

– Про це я і говорю. У твоєму віці і з твоїми болячками тебе кожен батюшка розгрішить. Шкода, що прогнали старого,

той би за півлітру і церкву дав обікрасти. То як, будеш чема? Всього тиждень. Пігулки – в обід, інсулін – рано й увечері, їсти – по чуть, але часто. Будеш?

– Їдь, я ж не маленька.

– Маленьку я взяв би з собою. Не забувай пити ромашковий чай, я пробував, буває й гидкіше. Всьо, побіг, поставлю за твое здоров'я свічку в Нотр-Дамі.

– А ти знаєш, що через той твій Нотр-Дам мені вчителька французької колись вліпила одиницю.

– Ще за румунів?

– Не, за яких румунів, уже за других советів, на курсах. Питає: «Як перекладається Нотр-Дам-де-Парі?». А я: «Наша дама з Парижа, чи шо?». Ми її любили. Ставила одиниці, а не двійки, щоб перед екзаменом гаразд було перемалювати на четвірки.

Бабця не підвела, дочекалася. Вона мене ніколи не підводила. Я ще встиг їй розказати про Собор, у якому немає звичних стін: тільки стовпи й вітражі. Вона ще встигла розпитати мене про вибори:

– Проголосуєш за того клоуна?

– Я? Чого це раптом?

– Чула, люди кажуть, що молоді всі за него.

– Бо теперішні молоді – ніби й самі від цирку відстали. Але я що маю до молодих?

– Доки у внука жива баба, він – ще молодий.

А тоді кудись подівся найкращий за багато років березень і навалився найгірший за всі роки квітень. І це безнадійне сидіння при її ліжку. І ця спресована втома в її очах, від якої не існує жодного спочинку, крім вічного. І це безсловесне благання припинити дурну метушню і відпустити її до Того, в кого вона – скільки себе пам'ятала – так невимушено і впевнено вірила. І це безсиле вагання, коли не можеш зрозуміти, за що собі сильніше докорятимеш: за якийсь невикористаний найефемерніший шанс чи за продовження даремних мук. Розумієш тільки, що докорятимеш у будь-якому разі.

І та ніч, коли звечора здавалося, що це ще не та ніч і можна лягти поспати. Але заснути не встиглося. І вже за пів години до хати зійшлися безвідмовні сусідки, аби за порядком зробити все належне. І зробили, але котрась із них замість зрощеного з цією хатою імені вжила слово «тіло». А інша, мало не ровесниця, сказала: «Боже, Боже, яке це життя коротке».

І наступна ніч у холодній кімнаті. Холод добрий для тіла, але не живого. А живе чувало на стільці, міняло задубілими пальцями свічки і саме не зауважило, як увімкнуло планшет, зайшло механічно на новини – і побачило, що в Парижі горить Нотр-Дам. І ще був похорон, посипаний з неба якоюсь зовсім не квітневою січкою. І ще було прикре бажання десь на краєчку оглушеної свідомості, щоби все вже нарешті закінчилося, бо все вже і так закінчилося.

А потім прокинувся біль, бо виявилось, що той попередній, від якого постійно відволікало все, що в таких випадках відволікає, – то ще був не біль. І щойно після, коли настала тиша, рівномірно проштрикувана стрілкою безглуздою у спорожній хаті годинника, біль збився в кострубату грудку і заткав аорту, намагаючись розірвати її на шматки. Але живе тіло має свої переваги: здогадалось, що треба спертися руками на стіл і дуже повільно дихати, нічого не говорити і не дивитися на речі, які так раптово перетворилися на склад неужиткових примар, на галерею нестерпних спогадів про ту, котра вмiла їм усім дати раду.

Вона взагалі всьому вмiла дати раду. Цій хаті, яка тепер швидко протече, облупиться й просяде. Цьому завжди завітчаному подвір'ю, на якому невдовзі захазяйнують бур'яни. І цьому світові, в якому вже нічому не варто дивуватися. Бо від покинутого сенсом світу можна сподіватися чого завгодно – крім сенсу.

А найгірше – що рано чи пізно мусиш оговтатися. Перекрити газ, викрутити пробки. Зачинити вікна, двері й рипучу хвіртку. Вийти на засіяну колючим шутром дорогу.

Потерпи трохи. Кількасот кроків до асфальту й зупинки. Якраз достатньо, щоб спробувати пригадати ту цитату про залишений за спиною дім. Якийсь час – тиждень? місяць? рік? – ти подумки промовлятимеш до себе: «Він ще не аж так далеко». Але більше ніколи не скажеш: «Він уже близько».

Каштан

Минулого тижня його спиляли. Щоправда, науковці просять не плутати солодке й людське з гірким і кінським, тобто *castanea sativa* з *aesculus hippocastanum*, але хто їх там питає. У науковців свій каштан, у мене – свій. Тільки у них ще є, а у мене вже нема. І навіть претензій – теж нема кому висловити. Постарів, струхлявів, підчепив якусь каліфорнійську заразу – от і спиляли.

У написаній 1935 року чернівецькій повісті Ірини Вільде «Б'є восьма» є такий епізод. Виразно автобіографічна героїня – гімназистка Дарка – «спирається обіруч на балкон і бачить, як Данко на порозі вулиці поправляє собі комір, завертає на п'яті і пускається вниз Руською. Перед церквою скручує праворуч». Дарка втішена: праворуч – отже, на вулицю Якоба фон Петровича. З наголосом на «е». Цією вулицею Данко міг дійти до української книгарні або до наступної за нею будівлі – Українського Народного Дому. Або, оминувши вірменський костел, піднятися ще вгору й опинитися на вулиці Панській з усіма її кав'ярнями, цукернями і майбутнім Целанівським центром.

Якби ж натомість Данко так і пішов прямо, не звертаючи з Руської, Дарка б запідозрила, що він намилився до тої клятої румунки – дочки префекта Джорджеску. Мала б юна ревнивиця рацію чи ні – цього я не знаю. Зате знаю, що тут-таки, за згаданою греко-католицькою церквою, у дворі

плебанії, але майже при дорозі, Данко б зауважив пишний каштан, який о цій надвечірній порі вкривав своєю кошлатою тінню дах приземкуватої хатини навпроти. Коли на початку 1939-го румуни запустили по Руській – вони її називали Римською – перший у Чернівцях тролейбус і зняли з цієї нагоди злегка пропагандистську короткометражку, кілька ближчих до хідника каштанових гілок потрапили в кадр, де й дочекалися епохи цифрових технологій.

До речі, та Румунія була, звісно, державою фашистською, але не аж такою, як ССРСР, тому, пресуючи українців, заборонити їм молитися рідною мовою все ж не подумалася. Кількість греко-католицьких парафіян постійно зростала, тож і зведена на приватні кошти Тадея Туркула невеличка ампірна церква Петра і Павла у підсумку трансформувалася – за проектом Володимира Залозецького – у бароковий собор Успіння Пресвятої Богородиці. Каштан стояв собі й спостерігав, як до собору входять молодята, щоб узяти шлюб, або як із нього виносять відспівану Ольгу Кобилянську.

А тоді відбулося велике переселення народів. Одні втікали на захід, інші втікали на схід. І перші, й другі вважали, що гірше, ніж є, вже не буде. Зі знищеного поляками лемківського села до Чернівців разом із «пані добродійкою» прибився православний ієрей. «Хай червона, але ж Україна, а не Польща», – заспокоював себе він. Нова влада передала «культову споруду» московському патріархатові й запропонувала біженцю роботу за спеціальністю. «Хай московський, але ж храм, а не колгосп», – розсудив він у серці своєму і зайняв спорожнілу плебанію.

Згодом «визволителі» взагалі розігнали паству і влаштували в церкві промисловий склад. Але перш ніж це сталося, ієрей правив там служби і часто прогулювався довкола каштана, складаючи тексти проповідей. Під цим каштаном бавилася в дитинстві його дочка, потім – дочка його дочки, потім – народжена дочкою його дочки моя дочка. А потім

уже ніхто не бавився, крім пари ворон, на яких я багато зим, попиваючи каву, задивлявся через кухонне вікно. Втім, цієї безсніжної зими не завітали й ворони.

Уже віддавна я не сумнівався, що світ навмисне все робить мені на зло. Дедалі менше в ньому залишається потрібного й улюбленого, дедалі більше стає зайвого й нестерпного. Аж раптом, автоматично глипнувши в бік відсутнього каштана, я пережив щось на зразок епіфанії. Ні, світ не жорстокий. Навпаки: до кожного, хто з якоїсь причини пожив довше, він виявляє дивовижне милосердя. Рік за роком і крок за кроком світ змінюється, змінюється – і врешті перетворюється на місце, покидати яке не надто й шкода.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.